

Sygn. akt VI ACa 345/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 lipca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Ryszard Sarnowicz

Sędziowie: SA Agata Zajac (spr.)

SO del. Tomasz Pałdyna

Protokolant: Katarzyna Łopacińska

po rozpoznaniu w dniu 21 czerwca 2017r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

przeciwko (...) sp. z o.o. z siedzibą w B.

o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie-Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 26 października 2015 r.

sygn. akt XVII AmC 3475/13

I. zmienia zaskarżony wyrok częściowo:

1. w punkcie drugim w ten sposób, że uznaje za niedozwolone i zakazuje (...) sp. z o.o. z siedzibą w B. wykorzystywania w umowach z konsumentami postanowień wzorca umowy o treści:

a) „W przypadku, gdy Pożyczkobiorca zalega z zapłatą jakiegokolwiek terminowego zobowiązania pieniężnego wynikającego z niniejszej umowy, Pożyczkodawca ma prawo podjąć następujące działania windykacyjne: monity telefoniczne (w tym za pomocą krótkich wiadomości tekstowych SMS oraz automatycznych wiadomości głosowych), monity listowne, informując każdorazowo Pożyczkobiorcę o wymaganym zadłużeniu, określając warunki spłaty. Nietrzymanie przez Pożyczkobiorcę warunków umowy pożyczki, skutkuje podjęciem przez Pożyczkodawcę czynności windykacyjnych wymienionych w p. ...niniejszej umowy, przy czym włączanie dodatkowych działań windykacyjnych następuje w razie stwierdzenia bezskuteczności któregokolwiek z poprzednich działań i dalszego istnienia zadłużenia przeterminowanego. Za wskazane czynności Pożyczkodawca pobiera opłaty zgodnie z tabelą, wskazaną w p. ...z tym zastrzeżeniem, iż opłaty zostaną naliczone w wysokości nie większej niż 80 zł w odniesieniu do każdego terminowego zobowiązania pieniężnego wynikającego z umowy pożyczki” „Pożyczkobiorca, Pożyczkobiorca (...), Poręczyciel zobowiązany jest ponieść opłaty za czynności dodatkowe związane z realizacją

umowy (...) zgodnie z tabelą opłat. Opłata za monit lub wezwanie do zapłaty 15,00 zł; opłata za monit – SMS 3,00 zł”;

b) „Odstąpienie od Kolejnej Wyплаты zostanie wysłane na piśmie do Pożyczkobiorcy najpóźniej do 2 dni roboczych po upływie daty spłaty raty określonej w p.3.1”;

c) „Kolejna Wyплата będzie zrealizowana przelewem bankowym na rachunek Pożyczkobiorcy do 5 (pięciu) dni roboczych od dnia Kolejny Wyплаты zgodnie z p.3.”;

2. w punktach trzecim i czwartym w ten sposób, że zastępuje je punktem trzecim o treści: „3. zasądza od (...) sp. z o.o. z siedzibą w B. na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwotę 60 (sześćdziesiąt) złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego”;

3. w punktach piątym i szóstym w ten sposób, że zastępuje je punktem czwartym o treści: „4. nakazuje pobranie od (...) sp. z o.o. z siedzibą w B. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w W. kwoty 2400 (dwa tysiące czterysta) zł tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu, od której powód był zwolniony”;

4. dotychczasowy punkt siódmy oznacza jako punkt piąty;

II. oddala apelację pozwanego;

III. zasądza od (...) sp. z o.o. z siedzibą w B. na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym;

IV. nakazuje pobranie od (...) sp. z o.o. z siedzibą w B. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w W. kwoty 1800 (tysiąc osiemset) zł tytułem nieuiszczonej opłaty od apelacji, od której powód był zwolniony.

Sygn. akt VI ACa 345/16

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 19 lutego 2013 r. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – domagał się uznania za niedozwolone i zakazania pozwanej - (...) sp. z o.o. z siedzibą w B. - wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowień wzorca umowy o treści:

1. „W przypadku, gdy Pożyczkobiorca zalega z zapłatą jakiegokolwiek terminowego zobowiązania pieniężnego wynikającego z niniejszej umowy, Pożyczkodawca ma prawo podjąć następujące działania windykacyjne: monity telefoniczne (w tym za pomocą krótkich wiadomości tekstowych SMS oraz automatycznych wiadomości głosowych), monity listowne, informując każdorazowo Pożyczkobiorcę o wymaganym zadłużeniu, określając warunki spłaty. Niedotrzymanie przez Pożyczkobiorcę warunków umowy pożyczki, skutkuje podjęciem przez Pożyczkodawcę czynności windykacyjnych wymienionych w p. ...niniejszej umowy, przy czym włączanie dodatkowych działań windykacyjnych następuje w razie stwierdzenia bezskuteczności któregoś z poprzednich działań i dalszego istnienia zadłużenia przeterminowanego. Za wskazane czynności Pożyczkodawca pobiera opłaty zgodnie z tabelą, wskazaną w p. ...z tym zastrzeżeniem, iż opłaty zostaną naliczone w wysokości nie większej niż 80 zł w odniesieniu do każdego terminowego zobowiązania pieniężnego wynikającego z umowy pożyczki” ” „Pożyczkobiorca, Pożyczkobiorca ((...)), Poręczyciel zobowiązany jest ponieść opłaty za czynności dodatkowe związane z realizacją umowy (...) zgodnie z tabelą opłat. Opłata za monit lub wezwanie do zapłaty 15,00 zł; opłata za monit – SMS 3,00 zł: (§ 13.2a i pkt 18.4 a umowy pożyczki tytuł/S, § 13.2a i pkt 18.4 umowy pożyczki tytuł/B, § 9.2 i pkt 16.4 umow pożyczki tytuł/E)

2. „Odstąpienie od Kolejnej Wyплаты zostanie wysłane na piśmie do Pożyczkobiorcy najpóźniej do 2 dni roboczych po upływie daty spłaty raty określonej w p.3.1” (§ 5.3. umowy pożyczki (...), § 5.3 umowy pożyczki tytuł/B)

3. „Kolejna Wyплата będzie zrealizowana przelewem bankowym na rachunek Pożyczkobiorcy do 5 (pięciu) dni roboczych od dnia Kolejny Wyплаты zgodnie z p.3.1” (§ 3..3. Umowy pożyczki (...)) § 3.3. Umowy pożyczki (...))

4. „ Pożyczkodawca w przypadku wypowiedzenia umowy ma prawo na wekslu In blanco wpisać datę i miejsce zapłaty oraz kwotę nie przekraczającą kwoty należnej Pożyczkodawcy do zapłaty z tytułu pozostałej niespłaconej części pożyczki, wynagrodzenia umownego oraz naliczyć i wpisać: a) dla całej kwoty pożyczki maksymalną wysokość odsetek umownych, na poziomie czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego z dnia zawarcia niniejszej umowy (w przypadku P. Pierwotnej) lub dnia Kolejnej Wyплаты w przypadku Kolejnej Wyплаты (art. 359§ 2 (1) kodeksu cywilnego)” (§11.2.a umowy pożyczki tytuł S/, § 11.2a umowy pożyczki (...), § 9..2. a umowy pożyczki (...)).

zawartych we wzorcach umów o nazwie: „Umowa pożyczki tytuł S”, „Umowa pożyczki tytuł B”, „Umowa pożyczki tytuł E” .

W ocenie powoda wskazane postanowienia wzorca umowy stanowią niedozwoloną klauzulę bowiem wypełniają przesłanki wynikające z art. 385¹ k.c.

Odnosnie klauzuli wskazanej w pkt 1 żądania pozwu Prezes UOKiK zarzucił, iż opisane w niej działania windykacyjne nie określają kolejności podejmowanych działań, ani odstępów czasowych między nimi, nie zostały sprecyzowane terminy i częstotliwość podejmowanych działań, a także czy działania te będą kumulowane, czy też będą podejmowane niezależnie w stosunku do każdego przeterminowanego zobowiązania. Zdaniem powoda z treści przedmiotowej klauzuli nie wynika też, czy monity oraz dalsze działania windykacyjne w stosunku do pożyczkobiorcy i poręczyciela będą podejmowane równolegle, czy dopiero kiedy monitowanie pożyczkobiorcy nie odniesie skutku w określonym czasie.

Odnosnie klauzuli z pkt 2 żądania pozwu powód zarzucił, iż nie został sprecyzowany termin, kiedy zostanie konsumentowi wysłane zawiadomienie określone w pkt. 5.3 . W efekcie konsument nie ma pewności, do kiedy może otrzymać informację o niewypłaceniu kolejnej raty. Spółka na podstawie tego postanowienia przyznaje sobie, zdaniem powoda, prawo do dowolnej interpretacji postanowienia umowy.

Odnosnie klauzuli z pkt 3 żądania pozwu powód zarzucił, iż zapis ten nie pozwala na określenie faktycznego terminu, w którym konsument otrzyma następną wypłatę. Powołany w tej klauzuli pkt 3.1 wzorca nie umożliwia ustalenie terminu , od którego można by wyliczyć 5 dni na spełnienie przez pozwaną świadczenia należnego konsumentowi.

Odnosnie klauzuli z pkt 4 pozwu powód zarzucił , iż nie można stwierdzić , jaką wartość przyjmie pozwana za całą kwotę pożyczki, od której zostaną naliczone odsetki maksymalne.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego .

Wyrokiem z dnia 26 października 2015 r. Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał za niedozwolone i zakazał (...) spółka z ograniczona odpowiedzialnością z siedzibą w B. wykorzystywania w umowach z konsumentami postanowienia wzorca umowy o treści:

„Pożyczkodawca w przypadku wypowiedzenia umowy ma prawo na wekslu in blanco wpisać datę i miejsce zapłaty oraz kwotę nie przekraczającą kwoty należnej Pożyczkodawcy do zapłaty z tytułu pozostałej niespłaconej części pożyczki, wynagrodzenia umownego oraz naliczyć i wpisać: a) dla całej kwoty pożyczki maksymalną wysokość odsetek umownych, na poziomie czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego z dnia zawarcia niniejszej umowy (w przypadku P. Pierwotnej) lub dnia Kolejnej Wyплаты w przypadku Kolejnej Wyплаты (art. 359§ 2 (1) kodeksu cywilnego)”, oddalił powództwo w pozostałej części, zasądził od Prezesa Urzędu

Ochrony Konkurencji i Konsumentów na rzecz (...) sp. z o.o. z siedzibą w B. kwotę 45 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego, zasądził od (...) sp. z o.o. z siedzibą w B. na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwotę 15 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego, obciążył pozwanego kwotą 150 zł tytułem części nieuiszczonej opłaty stałej od pozwu, od której powód był zwolniony, w pozostałym zakresie nieuiszczoną opłatę od pozwu przejął na rachunek Skarbu Państwa oraz zarządził publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt pozwanego.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Pozwany – (...) sp. z o.o. z siedzibą w B. – prowadzi działalność gospodarczą polegającą udzielaniu pożyczek, i w ramach tej działalności opracował i posługiwał się w obrocie z konsumentami wzorcem umowy o nazwie: „Umowa pożyczki tytuł S”, „Umowa pożyczki tytuł B”, „Umowa pożyczki tytuł E” .

Wzorzec ten zawierał postanowienia, do którego nawiązuje żądanie pozwu, tj.:

1. „W przypadku, gdy Pożyczkobiorca zalega z zapłatą jakiegokolwiek terminowego zobowiązania pieniężnego wynikającego z niniejszej umowy, Pożyczkodawca ma prawo podjąć następujące działania windykacyjne: monity telefoniczne (w tym za pomocą krótkich wiadomości tekstowych SMS oraz automatycznych wiadomości głosowych), monity listowne, informując każdorazowo Pożyczkobiorcę o wymaganym zadłużeniu, określając warunki spłaty. Niedotrzymanie przez Pożyczkobiorcę warunków umowy pożyczki, skutkuje podjęciem przez Pożyczkodawcę czynności windykacyjnych wymienionych w p. ...niniejszej umowy, przy czym włączanie dodatkowych działań windykacyjnych następuje w razie stwierdzenia bezskuteczności któregokolwiek z poprzednich działań i dalszego istnienia zadłużenia przeterminowanego. Za wskazane czynności Pożyczkodawca pobiera opłaty zgodnie z tabelą, wskazaną w p. ...z tym zastrzeżeniem, iż opłaty zostaną naliczone w wysokości nie większej niż 80 zł w odniesieniu do każdego terminowego zobowiązania pieniężnego wynikającego z umowy pożyczki” „Pożyczkobiorca, Pożyczkobiorca ((...)), Poręczyciel zobowiązany jest ponieść opłaty za czynności dodatkowe związane z realizacją umowy (...) zgodnie z tabelą opłat. Opłata za monit lub wezwanie do zapłaty 15,00 zł; opłata za monit – SMS 3,00 zł: (§ 13.2a i pkt 18.4 a umowy pożyczki tytuł/S, § 13.2a i pkt 18.4 umowy pożyczki tytuł/B, § 9.2 i pkt 16.4 umowy pożyczki tytuł/E)
2. „Odstąpienie od Kolejnej Wyплаты zostanie wysłane na piśmie do Pożyczkobiorcy najpóźniej do 2 dni roboczych po upływie daty spłaty raty określonej w p.3.1” (§ 5.3. umowy pożyczki (...), § 5.3 umowy pożyczki tytuł/B)
3. „Kolejna Wyплата będzie zrealizowana przelewem bankowym na rachunek Pożyczkobiorcy do 5 (pięciu) dni roboczych od dnia Kolejny Wyплаты zgodnie z p.3.1” (§ 3..3. Umowy pożyczki (...) § 3.3. Umowy pożyczki (...))
4. „ Pożyczkodawca w przypadku wypowiedzenia umowy ma prawo na wekslu In blanco wpisać datę i miejsce zapłaty oraz kwotę nie przekraczającą kwoty należnej Pożyczkodawcy do zapłaty z tytułu pozostałej niespłaconej części pożyczki, wynagrodzenia umownego oraz naliczyć i wpisać: a) dla całej kwoty pożyczki maksymalną wysokość odsetek umownych, na poziomie czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego z dnia zawarcia niniejszej umowy (w przypadku Pożyczki Pierwotnej) lub dnia Kolejnej Wyплаты w przypadku Kolejnej Wyплаты (art. 359§ 2 (1) kodeksu cywilnego)” (§11.2.a umowy pożyczki tytuł S/, § 11.2a umowy pożyczki (...), § 9..2. a umowy pożyczki (...)).

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy wskazał, że w postępowaniu o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone przedmiotem oceny Sądu jest to, czy zawarte we wzorcach, kwestionowane postanowienia kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz czy skutkiem tego dochodzi do rażącego naruszenia interesów konsumentów. Nie dotyczy to jednak postanowień regulujących główne świadczenia stron, jak cena lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Uznanie postanowienia umownego za niedozwolone i wyeliminowanie go z praktyki stosowania w obrocie w kontaktach z konsumentami wymaga zatem spełnienia łącznie następujących przesłanek:

- postanowienie nie zostało uzgodnione indywidualnie z konsumentem - zostało mu narzucone,

- nie dotyczy sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron,
- kształtuje prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami naruszając jednocześnie w sposób rażący jego interesy.

Sąd Okręgowy stwierdził, że zakwestionowane postanowienia jako pochodzące z wzorca umownego przygotowanego jednostronnie przez pozwaną spółkę nie były indywidualnie uzgadniane z konsumentami, nie dotyczą też głównych świadczeń stron, gdyż odnoszą się do czynności windykacyjnych podejmowanych przez pozwaną, terminów spłat rat pożyczki, wypłat na rzecz konsumentów, odstąpienia od kolejnych wypłat, sposobu naliczania odsetek umownych.

Sąd Okręgowy uznał, że klauzula wskazana w pkt. 1 pozwu o treści: „W przypadku, gdy Pożyczkobiorca zalega z zapłatą jakiegokolwiek terminowego zobowiązania pieniężnego wynikającego z niniejszej umowy, Pożyczkodawca ma prawo podjąć następujące działania windykacyjne: monity telefoniczne (w tym za pomocą krótkich wiadomości tekstowych SMS oraz automatycznych wiadomości głosowych), monity listowne, informując każdorazowo Pożyczkobiorcę o wymaganym zadłużeniu, określając warunki spłaty. Niedotrzymanie przez Pożyczkobiorcę warunków umowy pożyczki, skutkuje podjęciem przez Pożyczkodawcę czynności windykacyjnych wymienionych w p. ...niniejszej umowy, przy czym włączanie dodatkowych działań windykacyjnych następuje w razie stwierdzenia bezskuteczności któregokolwiek z poprzednich działań i dalszego istnienia zadłużenia przeterminowanego. Za wskazane czynność Pożyczkodawca pobiera opłaty zgodnie z tabelą, wskazaną w p. ...z tym zastrzeżeniem, iż opłaty zostaną naliczone w wysokości nie większej niż 80 zł w odniesieniu do każdego terminowego zobowiązania pieniężnego wynikającego z umowy pożyczki” „Pożyczkobiorca, Pożyczkobiorca ((...)), Poręczyciel zobowiązany jest ponieść opłaty za czynności dodatkowe związane z realizacją umowy (...) zgodnie z tabelą opłat. Opłata za monit lub wezwanie do zapłaty 15,00 zł; opłata za monit – SMS 3,00 zł” nie kształtuje praw i obowiązków konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami jednocześnie naruszając rażąco ich interesy.

W ocenie Sądu Okręgowego z treści zakwestionowanego postanowienia wynika jakie działania i w jakiej kolejności będzie podejmował pozwany w ramach postępowania windykacyjnego. Pozwany określił, iż w przypadku gdy jeden ze sposobów monitowania zaległości w spłacie pożyczki nie jest skuteczny, następują po sobie kolejno dodatkowe czynności, przy czym opłaty za nie zostały wskazane w tabeli opłat. Sposób postępowania na wypadek wystąpienia zaległości, jest określony, w związku z czym konsument nie jest nękanym czynnościami uznaniowymi przyjętymi doraźnie, ale z góry określonymi, z jednoznacznym wskazaniem, że koszt zastosowanych środków upominających o występującej zaległości, nie będzie wyższy niż 80 zł, niezależnie ile czynności windykacyjnych zostało podjętych. Zatem ryzyko osiągnięcia korzyści z tytułu podejmowanych czynności windykacyjnych w stosunku do których, pozwany stosuje opłaty według cennika- opłata za monit lub wezwanie do zapłaty 15,00 zł, opłata za monit – SMS 3,00 zł, zostało ograniczone do 80 zł. Sąd Okręgowy podkreślił, że konsument przy zawieraniu umowy jest informowany o konieczności terminowej spłaty rat oraz o obowiązku uiszczenia opłaty, która zostanie naliczona w razie powstania po jego stronie opóźnienia w spłatach. Konsument spłacający w terminie raty kredytu nie ponosi – poza oprocentowaniem- żadnych dodatkowych kosztów. Natomiast konsument, który nie spłaca rat w terminie winien liczyć się z koniecznością poniesienia opłaty za czynności windykacyjne. W przeciwnym wypadku koszty czynności windykacyjnych musiałyby zostać rozłożone na wszystkich konsumentów (zarówno tych, którzy spłacają raty kredytu w terminie, jak i na tych którzy zalegają ze spłatami rat).

Oceniając postanowienie o treści „Odstąpienie od Kolejnej Wypłaty zostanie wysłane na piśmie do Pożyczkobiorcy najpóźniej do 2 dni roboczych po upływie daty spłaty raty określonej w p.3.1” Sąd Okręgowy uznał, że dotyczy ono odstąpienia przez pożyczkodawcę od kolejnej wypłaty na rzecz pożyczkobiorcy, które zostanie wysłane najpóźniej w terminie dwóch dni od daty spłaty raty określonej w art. 3.1 wzorca umowy. Zapis z pkt 3.1 reguluje kwestie dotyczące raty kolejnych spłat oraz dokonywania kolejnych wypłat. Powód w dokumentach załączonych do pozwu dołączył sam formularz umowy pożyczki oraz tabelę spłat opracowaną na podstawie pkt 3.1 wzorca umowy. W ocenie Sądu Okręgowego pozwany słusznie wskazał, że zaskarżone postanowienie winno być rozpatrywane łącznie z tabelą spłat poszczególnych rat udzielonej pożyczki a jak wiadomo poszczególne raty są ustalane w zależności od rodzaju umowy. Na tej podstawie konsument ma możliwość obliczyć, kiedy może nastąpić odstąpienie od wypłaty

kolejnej raty. Zdaniem Sądu Okręgowego prawo do odstąpienia od wypłaty kolejnej kwoty zostało zastrzeżone na wypadek niewykonania zobowiązania wzajemnego przez konsumenta z przyczyn leżący po jego stronie oraz gdy ocena ryzyka finansowego dla konsumenta jest negatywna (pkt 5.2 wzorca). Wskazany termin dwóch dni roboczych określa sposób jego liczenia, który nie budzi wątpliwości interpretacyjnych tj. bieg terminu rozpoczyna się od dnia spłaty 12 raty miesięcznej lub od dnia spłaty 18 raty miesięcznej (...) (pkt. 3.1 wzorca), którego koniec przypada na drugi dzień roboczy. Należy mieć na względzie, że konsument który w trakcie spłaty określonej kwoty pożyczki (określonej jak pożyczka pierwotna, czy kolejna wypłata) rozłożonej na raty, nie dokonuje terminowych spłat, zgodnie z harmonogramem powinien się liczyć z tym, że pozwany odstąpi od umowy o wypłatę kolejnej wypłaty, z upływem spłaty rat kolejno 12 i 18 miesięcy itd. Ustalony harmonogram spłat kolejnych rat determinuje, czy w ogóle pozwanemu będzie przysługiwało uprawnienie do odstąpienia od kolejnej wypłaty udostępnionej pożyczki (czyli wystąpienie okoliczności nieterminowej spłaty kolejnych rat). Z uwagi na powyższe Sąd Okręgowy uznał, że element zaskoczenia konsumenta, na który powołuje się powód, nie występuje, natomiast przewidziany termin dwóch dni jest dla pozwanego dyscyplinujący, zmuszając go do szybkiej realizacji uprawnienia do odstąpienia od umowy, o ile ma być ono skuteczne.

Zdaniem Sądu Okręgowego nie spełnia przesłanki klauzuli abuzywnej w rozumieniu art. 385¹§1 k.c. także postanowienie o treści: „Kolejna Wypłata będzie zrealizowana przelewem bankowym na rachunek Pożyczkobiorcy do 5 (pięciu) dni roboczych od dnia Kolejnej Wypłaty zgodnie z p. 3.1” Zdaniem Sądu Okręgowego realizacja kolejnej wypłaty jest powiązana z tabelą spłat kolejnych rat. W ocenie Sądu Okręgowego nietrafne jest stanowisko powoda, iż konsument na podstawie powołanej klauzuli nie jest w stanie właściwie określić faktycznej daty wpływu kolejnych środków, zgodnie z postanowieniem z punktu 3. 1 wzorca umowy, co wynika z błędnego przyjęcia, że opóźnienie w stosunku do ustalonego harmonogramu spłaty rat pożyczki, wpływa na przesunięcie harmonogramu, w związku z czym przesunięciu ulega również kolejna wypłata. Zdaniem Sądu Okręgowego nie dzieje się tak, ponieważ harmonogram (określone w nim daty) nie ulega zmianie nawet jeśli faktyczne spłaty są dokonywane przez konsumenta w terminie późniejszym. W związku z powyższym termin wypłaty kolejnych środków jest możliwy do ustania przez konsumenta poprzez dodanie pięciu dni roboczych od dnia kolejnej wypłaty.

Sąd Okręgowy uznał, że postanowienie o treści „Pożyczkodawca w przypadku wypowiedzenia umowy ma prawo na wekslu In blanco wpisać datę miejsce zapłaty oraz kwotę nie przekraczającą kwoty należnej Pożyczkodawcy do zapłaty z tytułu pozostałej niespłaconej części pożyczki, wynagrodzenia umownego oraz naliczyć i wpisać: a) dla całej kwoty pożyczki maksymalną wysokość odsetek umownych, na poziomie czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego z dnia zawarcia niniejszej umowy (w przypadku Pożyczki Pierwotnej) lub dnia Kolejnej Wypłaty w przypadku Kolejnej Wypłaty (art. 359§ 2 (1) kodeksu cywilnego) pochodzące z wzorca stosowanego przez pozwaną spełnia przesłanki klauzuli abuzywnej.

W ocenie Sądu Okręgowego postanowienie to reguluje konsekwencje finansowe, jakie dotkną konsumenta w przypadku, gdy opóźni się z zapłatą pełnych rat udzielonej pożyczki za co najmniej dwa okresy płatności. Skutkiem tego jest, zgodnie z postanowieniem wzorca (11.1. wzorca umowy) uprawnienie pozwanego do wypowiedzenia umowy pożyczki i wypełnienia - tytułem udzielonego zabezpieczenia wierzytelności pieniężnej - weksla in blanco, sumą na którą składa się pozostała część niespłaconej pożyczki, umowne wynagrodzenie oraz naliczone odsetki dla całej kwoty pożyczki. Sąd Okręgowy podzielił stanowisko powoda, że wobec niejednoznaczności kwestionowanego zapisu, istnieje możliwość, że pozwana naliczy odsetki od kwoty innej, niż faktycznie pozostała do spłaty, przez co konsument będzie zobowiązany do zapłaty kwoty wyższej, niż należna zgodnie z prawem.

Zdaniem Sądu Okręgowego postanowienie uprawniające przedsiębiorcę do swobodnej interpretacji umowy w powyższym zakresie należy uznać za klauzulę abuzywną w rozumieniu art. 385³ pkt 9 k.c.

Sąd Okręgowy wskazał, że oddalił wniosek dowodowy pozwanego o przesłuchanie strony pozwanej na okoliczność wykazania procedur i kolejności czynności windykacyjnych podejmowanych przez pozwaną spółkę w przypadku nieterminowej spłaty zadłużenia oraz uzasadnienia wysokości opłat za czynności windykacyjne, jako zgłoszony na okoliczności nie mające istotnego znaczenia dla rozpoznawanej sprawy, gdyż w postępowaniu o uznanie

postanowienia wzorca umowy za niedozwolone sąd dokonuje abstrakcyjnej kontroli treści postanowień stosowanego przez przedsiębiorcę wzorca umowy pod kątem ich abuzywności a nie sposobu ich stosowania w praktyce.

O kosztach postępowania Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 100 k.p.c.

O publikacji prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt strony pozwanej zarządzono zgodnie z art. 479⁴⁴ k.p.c.

Apelacje od wyroku Sądu Okręgowego wniosły obie strony.

Powód zaskarżył wyrok w punkcie drugim, co do oddalenia powództwa o uznanie za niedozwolone klauzul o treści:

1. „W przypadku, gdy Pożyczkobiorca zalega z zapłatą jakiegokolwiek terminowego zobowiązania pieniężnego wynikającego z niniejszej umowy, Pożyczkodawca ma prawo podjąć następujące działania windykacyjne: monity telefoniczne (w tym za pomocą krótkich wiadomości tekstowych SMS oraz automatycznych wiadomości głosowych), monity listowne, informując każdorazowo Pożyczkobiorcę o wymaganym zadłużeniu, określając warunki spłaty. Niedotrzymanie przez Pożyczkobiorcę warunków umowy pożyczki, skutkuje podjęciem przez Pożyczkodawcę czynności windykacyjnych wymienionych w p. ...niniejszej umowy, przy czym włączanie dodatkowych działań windykacyjnych następuje w razie stwierdzenia bezskuteczności któregokolwiek z poprzednich działań i dalszego istnienia zadłużenia przeterminowanego. Za wskazane czynności Pożyczkodawca pobiera opłaty zgodnie z tabelą, wskazaną w p. ...z tym zastrzeżeniem, iż opłaty zostaną naliczone w wysokości nie większej niż 80 zł w odniesieniu do każdego terminowego zobowiązania pieniężnego wynikającego z umowy pożyczki” „Pożyczkobiorca, Pożyczkobiorca ((...)), Poręczyciel zobowiązany jest ponieść opłaty za czynności dodatkowe związane z realizacją umowy (...) zgodnie z tabelą opłat. Opłata za monit lub wezwanie do zapłaty 15,00 zł; opłata za monit – SMS 3,00 zł: (§ 13.2a i pkt 18.4 a umowy pożyczki tytuł/S, § 13.2a i pkt 18.4 umowy pożyczki tytuł/B, § 9.2 i pkt 16.4 umow pożyczki tytuł/E),

2. „Odstąpienie od Kolejnej Wyплаты zostanie wysłane na piśmie do Pożyczkobiorcy najpóźniej do 2 dni roboczych po upływie daty spłaty raty określonej w p.3.1” (§ 5.3. umowy pożyczki (...), § 5.3 umowy pożyczki tytuł/B),

3.„Kolejna Wyплата będzie zrealizowana przelewem bankowym na rachunek Pożyczkobiorcy do 5 (pięciu) dni roboczych od dnia Kolejny Wyплаты zgodnie z p.3.1” (§ 3.3. Umowy pożyczki (...) § 3.3. Umowy pożyczki (...))

oraz w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania (punkt 3 wyroku).

Powód zarzucił:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i w efekcie błędne przyjęcie, że:

- klauzule nie prowadzą do naruszenia równowagi kontraktowej stron

- opłaty pobierane na podstawie zapisu zawartego w klauzuli nr 1 nie są rażąco wygórowane

- pozwany w sposób precyzyjny określa sposób dochodzenia należności, wskutek czego nie obciąża konsumenta nadmiernymi opłatami za czynności windykacyjne,

a w konsekwencji błędne uznanie, że powyższe klauzule nie naruszają praw konsumenta i nie stanowią niedozwolonych postanowień umownych;

- naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. przez brak odniesienia się przez Sąd do wszystkich twierdzeń argumentów powoda podnoszonych w pozwie.

Wskazując na powyższe powód wniósł o zmianę wyroku w punkcie drugim przez uznanie wskazanych klauzul za niedozwolone i zakazanie pozwanemu ich stosowania w obrocie z konsumentami i w punkcie trzecim przez zasądzenie

od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu, a także o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwany zaskarżył wyrok w części, w jakiej Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo i rozstrzygnął o kosztach procesu (pkt 1, 4, 5 i 7 wyroku), zarzucając:

- naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 385¹ § 1 k.c. w sytuacji, gdy wskazane postanowienie nie jest sprzeczne z dobrymi obyczajami ani nie narusza w sposób rażąco interesów konsumentów;
- naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 385³ pkt 9 k.c. w sytuacji, gdy wskazane postanowienie nie kształtuje praw i obowiązków konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, naruszając rażąco interesy konsumentów ani nie przyznaje pozwanemu uprawnień do dokonywania wiążącej interpretacji umowy;
- naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 328 § 2 k.p.c. polegające na braku wyjaśnienia w uzasadnieniu wyroku, dlaczego postanowienie uznane za niedozwolone narusza dobre obyczaje oraz rażąco narusza interesy konsumentów, jak również przyznaje pozwanemu uprawnienia do dokonywania wiążącej interpretacji umowy, co uniemożliwia kontrolę instancyjną wyroku w tym zakresie.

Pozwany wniósł o zmianę wyroku w punkcie 1 przez oddalenie powództwa oraz uchylenie punktów 4, 5 i 7 wyroku, a także o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu wraz z kosztami zastępstwa procesowego za obie instancje według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja powoda zasługuje na uwzględnienie, zaś apelacja pozwanego jako bezzasadna podlega oddaleniu.

Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, które Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne.

Trafnie też Sąd Okręgowy określił przesłanki uznania postanowień wzorca umownego za niedozwolone.

Ocena, czy dane postanowienie wzorca umowy, kształtując prawa i obowiązki konsumenta, "rażąco" narusza interesy konsumenta (art. 385¹ § 1 k.c.), uzależniona jest od tego, czy wynikająca z tego postanowienia nierównowaga praw i obowiązków stron (nierównowaga kontraktowa) na niekorzyść konsumenta jest istotna, znacząca (wyrok Sąd Najwyższego z dnia 3 lutego 2006 r., I CK 297/05, nie publ.; por. również art. 3 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, Dz. Urz. WE L 95 z dnia 21 kwietnia 1993 r., s. 29 z późn. zm., polskie wydanie specjalne Dz.Urz.UE: rozdział 15, t. 2, s. 288, dalej: dyrektywa 93/13). Ustalenie, czy klauzula wzorca umowy powoduje taką nierównowagę, dokonane może być w szczególności przez porównanie sytuacji konsumenta w razie zastosowania tej klauzuli z sytuacją, w której byłby konsument, gdyby zastosowane zostały obowiązujące przepisy prawa. Znacząca nierównowaga kontraktowa na niekorzyść konsumenta pozostaje sprzeczna z dobrymi obyczajami (wymogami dobrej wiary, por. art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13), gdy można rozsądnie założyć, że kontrahent konsumenta, traktujący go w sposób sprawiedliwy i słuszny i uwzględniający jego prawnie uzasadnione roszczenia, nie mógłby racjonalnie się spodziewać, że konsument zaakceptowałby w ramach negocjacji klauzulę będącą źródłem tej nierównowagi (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 14 marca 2013 r., C-415/11, w sprawie M. A. przeciwko (...)).

Sąd Apelacyjny podziela stanowisko Sądu Okręgowego w zakresie uznania za abuzywną klauzuli wskazanej w punkcie 4 pozwu.

Odnosząc się do apelacji pozwanego należy stwierdzić, że przyjęty powszechnie model konsumenta zakłada, iż jest on osobą uważną i działającą racjonalnie, a więc dbającą o własne interesy, ale przede wszystkim dobrze poinformowaną.

Nie sposób zgodzić się z argumentacją pozwanego, iż postanowienie wskazane w punkcie 4 pozwu nie rodzi ryzyka konfuzji po stronie przeciętnego, dobrze zorientowanego konsumenta i nie zawiera niejednoznacznych określeń, które umożliwiałyby pozwanej dokonywanie wiążącej interpretacji umowy.

W treści postanowienia wskazuje się bowiem, że pożyczkodawca ma prawo na wekslu in blanco wpisać kwotę obejmującą m.in. niespłaconą część pożyczki, a także dla całej kwoty pożyczki maksymalną wysokość odsetek umownych. Użycie w treści wzorca dwu tak odrębnych sformułowań jak niespłacona część pożyczki i cała pożyczka niewątpliwie rodzi po stronie konsumenta wątpliwości interpretacyjne co do wysokości kwoty, jaka może być wpisana na wystawionym przez niego wekslu.

Zgodnie z art. 385 § 2 k.c. wzorzec umowy powinien być sformułowany jednoznacznie i w sposób zrozumiały. Postanowienia niejednoznaczne tłumaczy się na korzyść konsumenta. Zasady tej nie stosuje się w postępowaniu w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone. W tym ostatnim postępowaniu unormowanym w art. 479³⁶-479⁴⁵ k.p.c. możliwa jest wyłącznie abstrakcyjna kontrola wzorców umownych, której zadaniem jest wyeliminowanie nieuczciwych klauzul z obrotu (por. również art. 5 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich - Dz. Urz. WE L 95 z 21.04.1993, s. 29. Artykuł 5 zdanie trzecie tej dyrektywy wyraźnie wyłącza zasadę wykładni niezgodzonych indywidualnie nietransparentnych postanowień umownych na korzyść konsumenta w przypadku tzw. abstrakcyjnej kontroli wzorców umownych).

Wynikający z art. 385 § 2 k.c. wymóg jednoznacznego i w sposób zrozumiały sformułowania wzorca, określany zasadą transparentności wzorca, wyraźnie wyodrębnia te dwa elementy. Zrozumiałość dotyczy zarówno treści jak i formy wzorca, natomiast wymóg jednoznacznego jego sformułowania odnosi się wyłącznie do treści, zmierzając do zapobiegania sformułowaniom, które mogą prowadzić do wieloznaczności tekstu. Ta przesłanka jest spełniona tylko wtedy, gdy postanowienie wzorca nie budzi wątpliwości, co do jego znaczenia, innymi słowy, gdy wynika z niego tylko jedna możliwa interpretacja dla przeciętnego, typowego konsumenta (por. wyroki SN: z dnia 15 lutego 2013 r., I CSK 313/12, nie publ., z dnia 13 czerwca 2012 r., II CSK 515/11, nie publ. i z dnia 10 lipca 2014 r., I CSK 531/13, nie publ.).

W postępowaniu abstrakcyjnym postanowienia są kontrolowane w oderwaniu od jakiejkolwiek zindywidualizowanej umowy z udziałem konsumenta. Z uwagi na jego prewencyjny charakter ocena nieuczciwości danej klauzuli odbywa się w sposób obiektywny i nie uwzględnia indywidualnych korzyści konsumenta.

W postępowaniu abstrakcyjnym nietransparentność postanowienia wzorca podlega rozpatrzeniu w aspekcie abuzywności. Stosowanie testu abuzywności wobec nietransparentnych (a więc też wieloznacznych) postanowień stanowi jedyny środek ochrony konsumenta.

Z tych względów Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do uwzględnienia apelacji pozwanego.

Za zasadną Sąd Apelacyjny uznał zaś w całości apelację powoda uznając, iż ocena pozostałych klauzul zawartych we wzorcach umów stosowanych przez pozwanego dokonana przez Sąd Okręgowy jest wadliwa.

Odnosząc się do klauzuli wskazanej w punkcie 1 pozwu należy stwierdzić, że została ona sformułowana w sposób budzący wątpliwości co do rozumienia pojęcia „zalegania z zapłatą jakiegokolwiek przeterminowanego zobowiązania pieniężnego wynikającego z niniejszej umowy”. Treść klauzuli daje możliwość uznania, że pozwana za każde przeterminowane zobowiązanie uznaje także poszczególne raty wynikające z harmonogramu spłat, a zatem należności windykacyjne mogą być naliczane w odniesieniu do każdej raty, a nie kwoty zobowiązania konsumenta istniejącego w dacie dokonywania czynności windykacyjnych, co nie zabezpiecza konsumenta przed nadmierną wysokością pobieranych opłat. Postanowienie to nie precyzuje także wysokości opłat za inne działania windykacyjne, określone jako „działania terenowe, w szczególności na adresach wskazanych w umowie w miejscu zatrudnienia i zamieszkania”, nie zostały też określone terminy ani częstotliwość dokonywania czynności windykacyjnych – pozwana może więc kilkakrotnie podejmować te same czynności nawet w krótkich odstępach czasu.

Niewątpliwie podejmowane działania windykacyjne powinny pozostawać w rozsądnej proporcji do faktu zadłużenia, a opóźnienie w terminowym regulowaniu zobowiązania nie uprawnia przedsiębiorcy do nakładania na konsumenta dodatkowych ciężarów, które mogą pogarszać sytuację finansową konsumenta, a dla pozwanego stanowić źródło dodatkowych przychodów. Wskazana w klauzuli wysokość opłat windykacyjnych przewyższa rzeczywiste koszty ponoszone przez przedsiębiorcę w związku z wysłaniem monitu listownego czy drogą sms. Koszty ponoszone przez kredytodawcę w związku z przygotowaniem i obsługą procesu upominania konsumenta należy zaliczyć do tzw. kosztów ogólnego zarządu związanych z prowadzeniem i utrzymaniem przedsiębiorstwa, które powinny być pokrywane z planowanych przychodów przedsiębiorcy, a nie przerzucane na konsumentów.

Tym samym zakwestionowane postanowienie umowne jest sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz rażąco narusza interesy konsumentów, co uzasadnia uznanie tego postanowienia za niedozwolone zgodnie z art. 385¹ k.c.

Niewątpliwie bowiem za sprzeczne z dobrymi obyczajami można uznać działania zmierzające do niedoinformowania, dezorientacji, wywołania błędnego przekonania konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, a więc o działanie potocznie określane jako nieuczciwe, nierzetelne, odbiegające od przyjętych standardów postępowania, zaś rażące naruszenie interesów konsumenta można rozumieć jako nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na jego niekorzyść w określonym stosunku obligacyjnym.

Analiza treści klauzul wskazanych w punktach 2 i 3 pozwu nie może być oderwana od treści pozostałych postanowień wzorca stosowanego przez pozwanego.

Niewątpliwie umowa zawierana przy użyciu wzorca ma cechy pożyczki odnawialnej, przy czym o dokonaniu kolejnej wypłaty decyduje przedsiębiorca, a nie konsument.

Z uwagi na brak jasnego określenia, na jakich zasadach dokonywane są dalsze wypłaty i jaki w rzeczywistości charakter ma zawarta umowa, konsument jest zaskakiwany otrzymaniem kolejnej pożyczki, o którą nie wnosił i obowiązkiem dokonywania jej spłaty, bez możliwości rezygnacji; zakwestionowane postanowienia są niejasne i pozostawiają przedsiębiorcy wyłączne prawo decyzji co do wypłaty kolejnej pożyczki, bez wiedzy i zgody konsumenta, nawet jeśli ten nie spłacił w terminie pożyczki pierwszej. Pozwana ma wprowadzić możliwość odstąpienia od kolejnej wypłaty, ale może też jej dokonać nawet jeśli poprzednia pożyczka nie została spłacona, a konsument nie spodziewa się otrzymania kolejnej pożyczki. Otrzymanie zaś kolejnej wypłaty nakłada na konsumenta obowiązek poniesienia kosztów jej ubezpieczenia, które jest z góry potrącane z kwoty do wypłaty oraz wysokiego wynagrodzenia umownego.

Tym samym zawierając umowę konsument nie wie, jakie kwoty wypłaty ostatecznie w trakcie realizacji otrzymana, a także jakie będą ostateczne koszty związane z realizacją zawartej umowy.

Postanowienia te niewątpliwie naruszają więc prawa konsumentów do otrzymania rzetelnej i prawdziwej informacji o charakterze zawartej umowy i zakresie wynikających z niej zobowiązań stron.

Celem instytucji kontroli wzorców umownych jest zapewnienie prawidłowego funkcjonowania mechanizmu podejmowania decyzji przez słabszą stronę umowy (uczestnika obrotu).

Zakwestionowane przez powoda postanowienia wzorca umowy stosowanego przez pozwanego niewątpliwie kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, już na etapie podejmowania decyzji co do zawarcia umowy i związanych z tym konsekwencji.

W wyroku z dnia 13 lipca 2005 r. I CK 832/04 Sąd Najwyższy wskazał, że rażące naruszenie interesów konsumenta istotnie można rozumieć jako nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na jego niekorzyść w określonym stosunku obligacyjnym. Natomiast działanie wbrew dobrym obyczajom (w zakresie kształtowania treści stosunku obligacyjnego) oznacza tworzenie przez partnera konsumenta takich klauzul umownych, które godzą w równowagę kontraktową stron takiego stosunku.

Postanowienia wskazane w punktach 2 i 3 pozwu niewątpliwie zmierzają do naruszenia równorzędności stron stosunku, nierównomiernie rozkładając uprawnienia i obowiązki między partnerami umowy, są nieuczciwe, nierzetelne i odbiegające na niekorzyść konsumenta od przyjętych standardów postępowania.

Ocena, czy dane postanowienie wzorca umowy, kształtując prawa i obowiązki konsumenta, "rażąco" narusza interesy konsumenta (art. 385¹ § 1 k.c.), uzależniona jest od tego, czy wynikająca z tego postanowienia nierównowaga praw i obowiązków stron (nierównowaga kontraktowa) na niekorzyść konsumenta jest istotna, znacząca. Ustalenie, czy klauzula wzorca umowy powoduje taką nierównowagę, dokonane może być w szczególności przez porównanie sytuacji konsumenta w razie zastosowania tej klauzuli z sytuacją, w której byłby konsument, gdyby zastosowane zostały obowiązujące przepisy prawa. Znacząca nierównowaga kontraktowa na niekorzyść konsumenta pozostaje sprzeczna z dobrymi obyczajami, gdy można rozsądnie założyć, że kontrahent konsumenta, traktujący go w sposób sprawiedliwy i słuszny i uwzględniający jego prawnie uzasadnione roszczenia, nie mógłby racjonalnie się spodziewać, że konsument zaakceptowałby w ramach negocjacji klauzulę będącą źródłem tej nierównowagi (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2016 r. I CSK 125/15, LEX nr 1968429).

W ocenie Sądu Apelacyjnego kwestionowane postanowienia rażąco naruszają interesy konsumentów, stanowią nadużycie przewagi kontraktowej przez przedsiębiorcę i są sprzeczne z dobrymi obyczajami, co w pełni uzasadnia uznanie tych postanowień za abuzywne.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego jako bezzasadną, zaś na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. uwzględniając apelację powoda zmienił zaskarżone orzeczenie orzekając jak w sentencji.

O kosztach postępowania za obie instancje orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.